

DNR: 2024/334

Handläggare: Anna Nyström
Telefon: 08-508 460 92

Till Stockholms Stadshus AB

Remiss av Klimathandlingsplan 2024-2030

Sammanfattning

Stockholms Stadshus AB har remitterat remiss av Klimathandlingsplan 2024-2030 för yttrande. Stockholms stads klimathandlingsplan har reviderats mot bakgrund av det uppdrag som gavs i kommunfullmäktiges budget för 2023. Arbetet med att revidera klimathandlingsplanen har bedrivits parallellt med att stadens miljöprogram reviderats. I detta remissvar framförs synpunkter kring de aspekter som hänger samman med SISAB:s arbete med utbildningsmiljöer.

Ebba Agerman
VD

SISAB, Skolfastigheter i Stockholm AB

Postadress:
Box 5010
121 05 Johanneshov

Besöksadress:
Palmfeltsvägen 5, våning 5
121 62 Johanneshov

Tel: 08-508 460 00
e-post: diarie@sisab.se
webbadress: www.sisab.se

Org.nr: 556034-8970
Styrelsens säte: Stockholm
En del av Stockholms stad

Remissen

Stockholms stads klimathandlingsplan har reviderats mot bakgrund av det uppdrag som gavs i kommunfullmäktiges budget för 2023. Arbetet med att revidera klimathandlingsplanen har bedrivits parallellt med att stadens miljöprogram reviderats. Planen redovisar cirka 140 åtgärder uppdelade på fem omställningsområden och konkretiserar hur stadens alla verksamheter i bred samverkan ska arbeta mot målen. En utsläppsbudget sätter tempot i utsläppsminskningen baserat på ett åtagande om global klimaträttvisa. Under våren 2027 ska en grundlig halvtidsuppföljning av miljöprogrammet genomföras för att säkerställa att staden är på rätt väg för att nå målen 2030.

SISAB:s synpunkter

SISAB välkomnar en ny klimathandlingsplan till 2030 med höjda ambitioner. Det längre perspektivet till 2030 är en fördel och att alla utsläpp, oavsett var de sker i världen, omfattas är viktigt utifrån ett rättviseperspektiv. Att planen sträcker sig fram till 2030 säkerställer ett långsiktigt klimatarbete.

SISAB konstaterar att det är en ambitiös klimathandlingsplan med tydlig koppling till miljöprogrammets mål. Syftet med klimathandlingsplanen framgår tydligt och den konkretiserar genomförandet och uppfyllelsen av miljöprogrammet.

SISAB välkomnar tydligheten i att respektive omställningsområde hänvisar till vilka delmål i det nya miljöprogrammet som de är kopplade till.

Som fastighetsägare och byggande bolag leder SISAB:s verksamhet till betydande utsläpp årligen. Genom mer medvetna inköp, ökad kravställning vid upphandlingar och materialeffektivisering vid byggande är det möjligt att minska bolagets klimatpåverkan. I linje med miljöprogrammets delmål 2.4 *Halverade utsläpp från konsumtion* så ska utsläppen från inköp inom staden halveras till 2030. SISAB ser dock utmaningar att genomföra en halvering av klimatutsläppen med nuvarande hyresmodell och rådighet då förslagen kräver investeringar utanför SISAB:s affärsmodell.

I linje med omställningsområde 1. *Agera för en rättvis och inkluderande klimatomställning* arbetar SISAB för att bidra till invånarnas möjlighet till delaktighet i klimatomställningen. Ett exempel på det inom SISAB:s verksamhet är Energiagenterna. På ett upplevelsebaserat sätt lär El-boven och Agent Ström ut hur man kan leva på ett resurseffektivt sätt för 5-åringar på förskolor. Hur maten som blir över blir till biogas, hur elen produceras och sen når eluttagen samt tips på hur man kan leva hållbart är exempel på vad barnen får lära sig och sen tar hem till sina föräldrar vilket på sikt gör att fler stockholmare blir delaktiga i klimatomställningen.

Under omställningsområde 2 *Utveckla ett klimatpositivt energisystem samt åtgärd 2.17 b* framgår att staden ska minska sin relativa energianvändning med 10 procent till 2026. SISAB har sedan 2012 arbetat systematiskt med energieffektivisering och genom digitalisering och AI som möjliggörare minskat den köpta mängden energi med närmare 80 GWh och sparar årligen över 100 miljoner kronor i energikostnader. Bolaget ser att trots energieffektiviseringsarbetet så påverkas energisiffrorna i stor utsträckning av utomhustemperaturen även med korrigering. Detta gör att extra kalla månader jämfört med ett normalår, som exempelvis januari och april i år, gör att energianvändningen blir väldigt hög. Detta innebär att SISAB visar ett sämre resultat trots ett gediget energiarbete. SISAB ser därför behov av ytterligare indikatorer eller uppföljning som identifierar bolagens och förvaltningarnas energiarbete i mer än endast specifika tal. Under den senaste miljöprogramsperioden så minskade SISAB den relativa energianvändningen med 8 procent. Utifrån nya måltal så planerar SISAB att genomföra än fler energieffektiviseringsåtgärder genom att omfördela medel från underhållsbudgeten med en inriktning att

fördubbla dagens insats. Väderförhållandena och det faktum att nyproduktion av skolbyggnader är på en mycket låg nivå ger dock att SISAB inte kommer att nå helt i mål om en relativ energiminskning med 10 procent till 2026, trots ökade insatser och en fördubbling av nuvarande budget.

Under delmål 2.1 nämns de beslutade EU-kraven, vilka kommer ha påverkan på SISAB:S energiarbete framöver. Det kommer krävas att en stor mängd byggnader effektiviseras ytterligare för att nå upp till kravet på en viss energiklass. Byte av uppvärmningsform och värmesystem från exempelvis direktverkande el till värmepumpar eller fjärrvärme kan krävas och innebär stora investeringar. Utifrån kommande EU-krav som nu arbetas in i svensk lagstiftning kommer SISAB också behöva åtgärda mindre (äldre) förskolebyggnader vilket ger en liten klimatbesparing jämfört med att göra energieffektiviseringsåtgärder på större (skol)byggnader. Det vill säga små energivinster i förhållande till de investeringar som krävs. Energieffektiviseringen och dess klimatbesparing kommer troligtvis också vara lägre än den klimatpåverkan som åtgärderna från de nya installationerna kräver.

För att nå delmål 2.1 Ett Stockholm som är klimatpositivt 2030 och fossilfritt 2040 krävs Stockholm Exergis bio-CCS. Den anläggningen gynnas av stor fjärrvärmeanvändning under större delar av året, även under månader då det normalt inte finns ett värmebehov. SISAB bygger flertalet nya byggnader årligen och de senaste åren är en anslutning mot fjärrvärmenätet inte lika ekonomisk konkurrenskraftig gentemot ökad elanslutning till följd av geoenergi för uppvärmning. Detta är framförallt uppmärksammat i nyexploaterade områden. För att gynna bio-CCS behöver fjärrvärme premieras och vara konkurrenskraftig.

Utifrån omställningsområde 4 Planera, bygga och utveckla stadens cirkulärt och hållbart återbruk är ett viktigt verktyg för att minska klimatpåverkan och utnyttja befintliga resurser. SISAB har som mål att underhålla hållbart och på så sätt förlänga livslängden på material och produkter vilket leder till färre stora renoveringar där det krävs stort materialutbyte. SISAB arbetar även med att återbruka installationer vilket både minskar klimatpåverkan och kostnader och samtidigt säkerställer att bolaget har tillgång till reservdelar som numera inte finns på marknaden.

SISAB ser att hanteringen av finansieringsmodeller, momsfrågor och upphandlingsfrågor kan behöva styras centralt för hur återbruk på ett kostnadseffektivt sätt kan integreras mer i nyproduktion och ombyggnader i syfte att uppnå omställningsområde 5 Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation. Kommunstyrelsen kan därför med fördel ha en roll i aktiviteten 4.11 a.

Bolaget ser utmaningar att inom dagens affärsmodell finansiera den omställning som krävs i det dagliga arbetet för att uppnå en halvering av klimatutsläppen till 2030 och instämmer med klimathandlingsplanen att extern finansiering är viktig. Över 85 procent av SISAB:s klimatutsläpp sker i drift och förvaltning och för att reducera klimatutsläppen där krävs en ökad kravställning på material och produkter med lägre klimatpåverkan, något som är svårt att söka extern finansiering för. Externa medel är ofta utformade för att driva innovation i form av pilotprojekt och det är därför viktigt med samverkan och proaktivt arbete inom staden för att kunna påverka att externa medel utformas så att direkta åtgärder stimuleras.

För att nå lågt klimatavtryck och kostnadseffektivisering kommer det att krävas utveckling av arbetssätt och anvisningar i bygg och förvaltning. Trots ett gediget klimatarbete kommer SISAB:s verksamhet att bygga och förvalta skolfastigheter alltid ha en viss klimatpåverkan. För att möjliggöra detta arbete krävs initialt en ökning av investeringsvolym för t.ex. ökade utredningar, ökade kostnader för material och användandet och lagring av återbrukat material med mera.

Varje förvaltning och bolag har ett klimatkrav att förhålla sig till och bolaget ser att just definition av reduktion på sikt kan behöva diskuteras. SISAB har till exempel ett stort bestånd av golv med ett högt slitage och vid underhållsarbeten finns valet att renovera istället för att lägga nytt. Att renovera framför att

lägga nytt innebär en klimatvinst, dock innebär det inte att samtliga golvrenoveringar innebär en faktisk minskning i jämförelse med nuläget. Målet med klimatkrav måste vara att minska utsläppen av växthusgaser till atmosfären, inte att rapportera en klimatvinst, varför livscykelperspektivet framgent kommer bli en viktig faktor att analysera.

För att säkerställa målpuppfyllelse är det viktigt att det inom staden blir en bra dialog kring gränsvärden avseende klimatberäkningar vid nyproduktion. Om staden ska anta skarpa gränsvärden är en införandetid att föredra som inte medför kostnader för omprojektering utifrån befintliga eller nästan färdigställda detaljplaner.

Utifrån 4. Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart och analyser som föreslås göras inom respektive skede i plan- och exploateringsprocessen för att identifiera klimatdrivande faktorer så är SISAB gärna med i analysarbetet gällande stadsutveckling.

Utifrån förslaget att underlätta återbruk av bygg- och anläggningsmaterial genom att återbrukscentraler ska etableras för mellanlagring vill SISAB lyfta utmaningar i att mellanlagra material i egen regi och SISAB ser därför fördelar med gemensamma återbrukscentraler för byggmaterial.

SISAB bör medverka i åtgärd 2.4 Utredda och ta fram riktlinjer för upphandling av solceller i stadens organisation. SISAB ser gärna ett deltagande som huvudansvarig gällande riktlinjer för upphandling av stadens organisation med hänsyn till bolagets erfarenhet av upphandling och installation av solceller.

Gällande målen kring att minska totala mängden köpt energi i stadens verksamheter, 2.17 a-c vill SISAB att det tas med i beaktandet att alla åtgärder behöver vägas mot den klimatpåverkan som uppstår vid produktion av de material som krävs för att sänka energianvändningen och minska effekttopparna. För åtgärd 2.17c vill SISAB inkluderas som huvudansvarig utifrån rådighet i samverkansavtalet. Det är komplext att dels minska effekttoppar och samtidigt ta hänsyn till klimatpåverkan utifrån ett livscykelperspektiv. Utifrån att flertalet åtgärder kommer att genomföras av flera bolag och förvaltningar finns fördelar om till exempel miljö- och hälsoskyddsnämnden skulle kunna göra en samordnad analys av de åtgärder som bidrar mest till att minska effekten och samtidigt har en låg klimatpåverkan utifrån en livscykelanalys samt är kostnadseffektiva.

Gällande 2.23 och energikrav vid bland annat markanvisningsavtal så vill SISAB lyfta vikten av att involvera och inhämta konsekvensanalys från stadens byggande bolag och nämnder.

I linje med åtgärd 2.28 har SISAB tillsammans med miljöförvaltningen under 2024 låtit utreda potentialen för ellagring i batterier i en skola där man tagit hänsyn till teknik, installation, brandsäkerhet, lagring av överskott från solel och ekonomisk lönsamhet. Överskottet av solel lagras i batterierna istället för att säljas ut på elnätet eller användas för att minska höga toppar av elförbrukningen över dygnet. Resultatet av den utredningen visade att idag är batterilager inte ekonomiskt lönsamt varken för att lagra överskottet från solel eller kapa effekttoppar för byggnaden. Detta trots att SISAB har höga effekttoppar på förmiddagen då framförallt skolköken används.

För åtgärd 3.6a deltar SISAB i stadens arbete med installation av laddplatser. För en kostnadseffektiv och jämlik utbyggnad bör var installationerna genomförs baseras på det faktiska behovet till elbilsaddning så att det inte installeras laddare som det inte finns behov av, detta då även laddinfrastruktur har en påverkan som omfattas av delmål 2.4 halverade utsläpp från konsumtion.

Gällande aktivitet 4.9a så ser SISAB gärna ett förtydligande i kommande kravbilaga från Exploateringskontoret kring avsteg. SISAB uppskattar att avsteg kan göras i projekt som kommit för långt i sin planering, exempelvis vid tidpunkt för när potentiella gränsvärdeskrav införs, med

formuleringen innebär risk att endast nyproduktion som klarar gränsvärdet utan CO2-reducerande åtgärder hamnar under gränsvärdeskravet.

Åtgärden i 4.18 skulle även kunna inkludera att vid projektering utreda målkonflikt mellan material som medger CO2e- vinster på kort- respektive långsikt. Detta för att inte bidra till ökad klimatbelastning på grund av att material väljs för att klara gränsvärdeskrav men som sedan orsakar en utsläppsökning under förvaltningsskedet.

SISAB ser möjligheter till minskad klimatpåverkan genom en mer aktiv lokalhantering. När det kommer till bygg och fastighet kommer nyproduktionen regleras med de nya kraven på klimatavtryck. Det är trots det fortfarande så att den mest klimatsmarta byggnaden är den som inte byggs, därefter den som inte rivs. Detsamma gäller även för skol- och förskolelokaler vilket innebär att det befintliga byggnadsbeståndet behöver tas om hand via ett planerat, hållbart och kontinuerligt arbetssätt. Det bidrar också till bättre lärmiljöer och att det kulturhistoriska värdet bevaras samt att eleverna får lära sig vikten av att ta hand om egendom. Ett systematiskt arbete kring uppföljning av nyttjandet av stadens lokaler, exempelvis idrottslokaler, är därför eftersträvansvärt men involverar i många fall fler aktörer och ibland med målkonflikter varför miljöprogrammet med fördel kan uttrycka detta som ett viktigt utvecklingsområde.

SISAB identifierar skolgårdarna som en stor resurs för verksamheterna men även för staden. Skolgården kan, om den är tillräckligt stor, erbjuda en grön lunga, biologisk mångfald, upptagning av dagvatten, svalka under heta dagar, skapa odlingsmöjligheter samt utgöra samlingsplats. Den kan medverka till att skapa gröna arbetstillfällen med trädgårdsmästare på skolan, där odling/skörd kan bidra till skolbespisningen men även till pedagogiken. En mångfunktionell användning är eftersträvansvärt. Dock finns behov av att se över dagens finansieringsmodell för en ökad fördelning av kostnader som med dagens modell belastar utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna.

Slutligen så ser SISAB att det vore en fördel med gemensamma digitala system och metoder för uppföljning inom staden för att hålla nere kostnader och för att få till en mer likartad och ”standardiserad” uppföljning. Digitalisering och systemstödsutveckling kommer vara prioriterat framöver för att dels arbeta behovsstyrt men framförallt för att säkerställa uppföljning av avtalskrav och kunna mäta effekter av olika åtgärder i linje med miljöprogrammets intention.